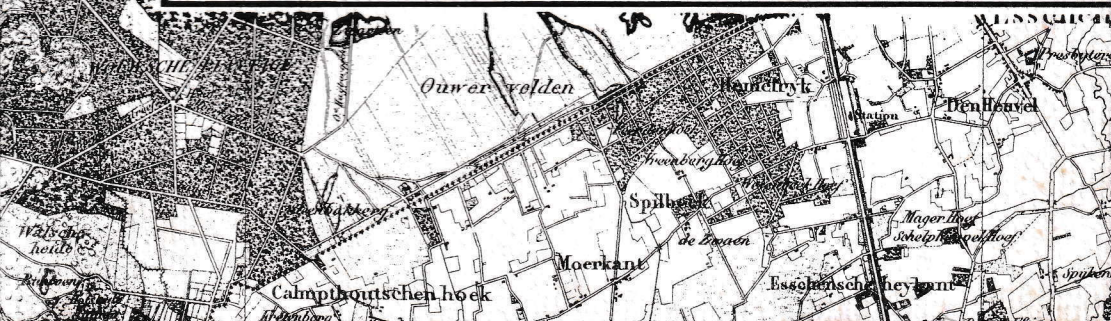

1- '92

De Wouwse gemeenteraad anno 1892.

Discussies over verschillende onderwerpen in de Wouwse raad anno een eeuw geleden kunnen zo langzamerhand wel betiteld worden als "never ending stories". Want ook in 1892 lukt het de Wouwse vroede vaderen niet tot deugdelijke besluitvorming over een aantal zaken te komen. De discussie over het al dan niet dempen van de drenk op het dorpsplein wordt wederom gevoerd en uiteindelijk weer op de lange baan geschoven. En met de vaststelling van de onderwijssalarissen, waarvoor in 1891 een prominente plaats ingeruimd was, blijft het ook in 1892 tobben. In de negentiger jaren worden de salarissen "in de waan van de dag" geregeld, hetgeen niet alleen tot volstrekte willekeur, maar ook tot een komen, en vooral gaan, van onderwijzers leidt. Mede hierdoor neemt het onderwijs weer een prominente plaats in de discussies in, maar ook door het nieuwe vak "gymnastiek", voor de invoering waarvan men in Wouw niets voelt. De kinderen moeten toch ver lopen en spelen in de vrije lucht, zodat ze al genoeg lichaamsbeweging hebben. En bovendien: op klompen kun je niet gymmen.

Wouw, en dan vooral het gemeentebestuur, is in 1892 in de ban van de cholera. Twee keer komt de raad in een spoedvergadering bijeen om te praten over uitstel van de kermis vanwege de dreiging van deze ziekte. En nu de kerk van Wouwse Plantage gereed is, moet er ook een uurwerk inkomen, wat niet van een leien dakje gaat. En dan zijn er natuurlijk nog allerlei kleinigheden, waarover de Wouwse bestuurders zich druk maken. Ieder-

N: 717/14.

Wouw, den 11 Januari 1892.
Wij hebben de eer U kennis te geven, dat door den
Raad der gemeente, in zijne vergadering van 9 dezer, af-
wijzend is beschiedt op Uw verzoekschrift 14. 18 December
U om verhooring van paarwedde.

De Heeren H. H. Haasmans en anderen
Onderwijzers
Burgemeester en Wethouders
van Wouw,
get. C. A. Dierwoldt
De Secretaris
get. A. J. van den.

De onderwijzers in Wouw krijgen van het gemeentebestuur te horen dat hun salaris niet verhoogd zal worden.

4

een wil meepraten over de alledaagse problemen, vooral meebeslissen, dus de raad aarzelt niet om speciale commissies in het leven te roepen om zich van bepaalde geruchten te overtuigen.

Kermis in tijden van cholera.

Kermis in tijden van cholera, als variant op Gabriel Garcia Marquez'roman "liefde in tijden van cholera", al hoeft het een het ander niet uit te sluiten en zou de lezer van de roman zich toch wel het nodige voor kunnen stellen bij het Wouwse dorpsleven van een eeuw geleden. De cholera-epidemie van 1892 brengt in ieder geval het nodige teweeg in Wouw, zelfs twee spoedeisende raadsvergaderingen over de vraag of de kermis wel door mag gaan, nu alom cholera heerst. Een moeilijke afweging: de Wouwse burgers en buitenlui de kermis te onthouden vanwege de dreiging van cholera, of de kermis gewoon door te laten gaan en het risico te lopen dat het ontstaan van de ziekte in het dorp geweten wordt aan de kermis. Begin september zijn de geruchten losgebarsten. In België komt de cholera op dat moment al voor en op 6 september zou een kindje van 5 maanden in Wouw aan cholera overleden zijn. Enige weken later schrijft burgemeester Daverveldt aan zijn Steenbergse collega dat de gemeente-arts het geval een gewoon ziekte-verschijnsel vond en dat ontsmetting overbodig was omdat niet het minste gevaar voor besmetting ontstond. *"De door U bedoelde nieuwstijdingen zijn dus schandelijk overdreven". 1)*

Op het moment zelve worden de "nieuwstijdingen" dus wel degelijk serieus genomen, want de raad komt bijeen om zich te beraden over de vraag of de kermis met het oog op de cholera wel gehouden dient te worden. Het college van B.en W. opereert in dezen buitengewoon slim, want de raadsnotulen vermelden, dat B.en W. de verantwoordelijkheid niet alleen willen dragen en daarom "de Raad een beslissing zullen laten nemen". De meeste raadsleden zijn voor het doorgaan van de kermis, omdat de ziekte toch maar in de verte dreigt. De

knoop wordt daarom doorgehakt conform het voorstel van de heren Doggen en De Greef om de kermis te beperken tot kramen uit aangrenzende gemeenten *"en deze het bewijs laten overleggen dat in de gemeente hunner laatste standplaats geene besmettelijke ziekte heerscht"*. En zo wordt besloten om kramen uit België, liedjeszangers, orgeldraaiers en straatmuzikanten ten strengste te weren. 2)

Op het moment van de besluitvorming is het Koninklijk Besluit van 4 september nog niet tot Wouw doorgedrongen, want op 12 september wordt weer een spoedvergadering van de raad gehouden. Daarin leest de burgemeester het K.B. voor, waarin als maatregel ter voorkoming van cholera aangekondigd wordt dat personen uit besmette plaatsen bij de grensstations aan een geneeskundig onderzoek onderworpen en vijf dagen onder geneeskundig toezicht gesteld worden. De burgemeester vertelt dat zich inmiddels in Wouw enkele ziektegevallen voorgedaan hebben en de geneeskundig inspecteur gevraagd is of de kermis nog wel door kan gaan. De notulen melden: *"De voorzitter meent dat het Rijk de helpende hand moet worden geboden en neemt de verantwoordelijkheid voor de kermis niet meer op zich. Hij stelt voor deze voor onbepaalde tijd uit te stellen"*. Ook wethouder Luijkx zou betreuren dat de cholera zijn intrede zou doen door de kermis, maar raadslid J.B.

Raaymakers ziet in het K.B. juist steun om de kermis wel te houden, want elk persoon wordt toch onder geneeskundig toezicht geplaatst. Volgens raadslid Doggen wordt de onreinheid ook voldoende geweerd door het raadsbesluit van een week eerder. De meeste raadsleden vinden dat de kermis door moet gaan want Daverveldt krijgt alleen steun van wethouder Luijkx en raadslid Schou. De overige zes leden stemmen voor de kermis, zodat deze gewoon door zal gaan. 3)

Burgemeester Daverveldt heeft overigens intussen niet stil gezeten om de Wouwse bevolking van de ernst van de situatie te doordringen, want hij publiceert een aantal *"voorbehoedmiddelen"*:

"De burgemeester der gemeente Wouw brengt met het oog

N: 200/14.

Wij hebben de eer te berichten dat de Raad der gemeente
besloten heeft, hore jaarwede met ingang van 1 October a.s.,
behoudens goedkeuring vast te stellen bij f. 500.:

De onderwijzers	L. H. M. Bellingh Wouw	Burg. e. Weth. van Wouw,
	H. H. Krasman Heerde	1 get. C. A. D. overvoldt
	J. B. Looz Hunsch. Hantay.	De secretaris,
	J. J. Vermaat Heerde.	1 get. N. J. van Looz.

Vier onderwijzers in de gemeente Wouw krijgen bericht dat hun salaris verhoogd wordt.

4
op het dreigend gevaar der cholera de volgende voorbehoedmiddelen ter openbare kennis:

1. drinkt geen water of melk ongekoekt
2. eet geen rauwe vruchten of groenten
3. reinig dagelijks de privaten door ze uit te schuren met chloorkalk, ofwel, bij gebrek daarvan, met gewoon kalkwater
4. verwijder de mesthoopen, mestvaalten enz. rond Uwe woning gelegen, ofwel dek haar met plaggen of zand
5. zuiver de goten en riolen en vooral de sterfputten die in nabijheid van woningen gelegen zijn en die nen tot ontvangst van vuil water
6. betracht in het algemeen de meest mogelijke zindelijkheid zoowel in Uwe woningen als in het gebruik van levensmiddelen, en
7. haal zo spoedig mogelijk een geneesheer, wanneer zich bij iemand Uwer krampen in den buik mochten voordoen.

De burgemeester voornoemd vertrouwd dat de gegeven voorschriften zoveel mogelijk in acht genomen zullen worden". 4)

Dokter Van Aerssen moet het in ieder geval druk gehad hebben in die tijd, want op 6 december zendt de burgemeester een declaratie van de arts ter grootte van 136 gulden door aan de Commissaris van de Koningin wegens kosten voor het toezicht op de cholera. 5)

Voor lijders aan besmettelijke ziekten zijn overigens in Wouw speciale plaatsen ter verpleging aangewezen, al valt niet op te maken welke dat zijn. Aan G.S. wordt meegedeeld dat het een lokaal betreft, bestaande uit drie vertrekken, waarin in totaal 6 patiënten opgenomen kunnen worden, en waarvoor beddegoed beschikbaar is. "Wanneer zich eene besmettelijke ziekte in deze gemeente mocht voordoen, is het personeel niet anders dan tegen zeer hoog loon verkrijgbaar", wordt daaraan toegevoegd. 6)

Met het oog op de dreigende cholera ontstaat aan het

Cholera.

Bekendmaking

De Burgemeester der gemeente Wouw;
Brengt met het ^{voorschrift} dreigend gevaar der cholera de
volgende voorbehoedsmiddelen, ter openbare kennis:

- 1^e Drinkt geen water of melk ongekoort;
- 2^e Eet geen rauwe vruchten of groenten;
- 3^e Reinig dagelijks de privaat, door ze uit te schuren
met chloorkalk ofwel, bij gebrek daarvan, met gewoon
kalkwater;
- 4^e Verwijder de mesthoopen, mestvaalten enz. rond thw
woningen gelegen, ofwel dek haer met plaggen of zand;
- 5^e Zuiver de goten en rielen en vooral de sterfputten, die
in nabijheid van woningen gelegen zijn en dienen tot
ontvangst van vuil water;
- 6^e Betracht in het algemeen de meest mogelijke reinelijkheid
zoowel in thw woningen als in het gebruik van levens-
middelen; en
- 7^e Haal zoo spoedig mogelijk een geneesheer, van
wie zich bij iemand thwke krampen in den buik
mochten voordoen.

De Burgemeester voornoemd vertrouwt dat de gege-
ven voorschriften zooveel mogelijk in acht genomen zal
worden.

Wouw, den 11 September 1892
De Burgemeester voornoemd,
J. A. Daverveldt.

eind van het jaar ook de nodige correspondentie met de Inspecteur van het Geneeskundig Staatstoezicht voor Zeeland en West-Brabant en met de Directeur-Generaal van de Spoorwegen. Een wat eenzijdige correspondentie, want de ambtelijke molens malen kennelijk zo langzaam, dat enkele malen gerappelleerd wordt en de raad op 1 december besluit zelf maar maatregelen te nemen. Probleem is dat op het Wouwse station wagens met beer aangevoerd worden uit Hollandse steden. De drek wordt in de loop van de dag overgeladen op karren, wat voor de omwonenden "ondraaglijk stank" veroorzaakt. Omdat burgemeester Daverveldt nog meer aanvoer verwacht, wil hij weten of de aanvoer, gelet op de dreigende cholera, niet verboden moet worden, danwel andere maatregelen getroffen dienen te worden. 7)

Als na herhaald verzoek antwoord uitblijft, wendt hij zich tot de Spoorwegen met het verzoek lossing alleen 's nachts plaats te laten vinden en dan op een locatie op voldoende afstand van de woningen. 8)

Ditmaal krijgt men wel antwoord. Omdat er geen nachtdiensten in Wouw zijn, kan lossing dus ook niet 's nachts plaats vinden. In de raadsvergadering geeft Daverveldt als zijn mening dat de nachtdienst dan maar ingevoerd moet worden, waarna de raad besluit in de Algemene Politie Verordening vast te leggen dat "vervoer van *privaatmest tussen 9 uur 's morgens en 7 uur 's avonds verboden is*". 9)

En passant meldt het raadslid J.B.Raaymakers nog dat hij zich eraan stoort dat linnengoed langs de openbare weg gedroogd wordt. De burgemeester zegt hem, dat in de A.P.V. een afstand van 10 meter vanaf de weg bepaald is, en dat aan de gemeentepolitie opgedragen zal worden daarop te letten.

Geen gymnastiek op klompen in Wouw.

De Regering heeft iets nieuws uitgevonden: per 1 januari 1893 wordt het vak gymnastiek verplicht gesteld. Maar hoe moet Wouw nu met deze vernieuwing om gaan springen? Liever ziet het Wouwse gemeentebestuur dat

N: 828/
114.

Wouw, den 19 November 1892.

Wij hebben de eer de berichten dat de Raad in zijne
hedengehouden vergadering besloten heeft, aan U e. gr.
atificatie toe te kennen van f 25. bij een verblijf als onder.
wijzer aan een der openbare scholen binnen deze gemeente
gedurende het gehele jaar 1893 en een gratificatie van
f 50. bij eenzelfde verblijf gedurende het gehele jaar 1894.
De uitkeering heeft plaats op het einde van elk dienstjaar.

De Heer Bellanger,

Vernooij, Harmanus, en Loos.

Burgemeester en Wethouders van Wouw,

1901 C. A. D. Aarveld.

Onderwijzen Wouw.

De Secretaris,
1901 A. J. van Son.

Vier onderwijzers wordt een gratificatie beloofd als ze in 1893 in Wouw blijven werken, terwijl het extraatje wordt
verdubbeld als ze ook in 1894 blijven.

de openbare scholen deze vernieuwing bespaard blijft, want zodra de maatregel bekend is, worden volop pogingen in het werk gesteld om argumenten tegen de invoering te verzamelen. Er is immers gedurende zes jaar een ontheffing mogelijk en kennelijk wordt zo geredeneerd, dat bij voldoende argumenten de ontheffing vanzelf wel komt. In eerste instantie stelt het gemeentebestuur zich nog wat terughoudend op. B.en W. achten zich niet in staat de noodzaak ervan voor de leerlingen en het onderwijs te beoordelen. Daarom wordt de hoofden der openbare scholen verzocht een "gemotiveerd rapport, daarbij tevens rekening houdend met de werkelijke belangen van het onderwijs" uit te brengen. 10)

Indien het rapport negatief is, zullen B.en W. de raad voorstellen het vak niet in te voeren. 11)

En, inderdaad, de schoolhoofden adviseren negatief, wat reden is voor de Wouwse raad om op grond van de hoge kosten en de "plaatselijke toestanden" ontheffing aan te vragen bij Koningin Emma. En wat die "plaatselijke toestanden" zijn? Een greep daaruit. De Wouwse kinderen komen op klompen naar school, waarop ze nu eenmaal geen gymnastiekoefeningen kunnen doen, en aanschaf van passend schoeisel is te duur. De meeste kinderen behoren tot de "klasse van de landbouw" en wonen ver verwijderd van de school. *"Zij zijn daardoor verplicht dagelijks flinke wandelingen door bossen en velden te maken, die ongetwijfeld een gunstiger invloed uitoefenen op de ontwikkeling"*. En wat te denken van dit argument: in de vrije lucht vermaken de leerlingen zich tussen de schooltijden met spelen, wat het doel van lichaamsbeweging veel beter bereikt dan gymnastiekonderwijs. En dan tenslotte nog de compassie met het zware onderwijzersbestaan. Invoering van het gymnastiekonderwijs gaat ten koste van de vakken lezen, schrijven en rekenen. Door het vrij grote schoolverzuim in de zomermaanden hebben de onderwijzers toch al minder tijd om de vakken bij te brengen en wordt die tijd door invoering van het gymnastiekonderwijs nog minder. *"Dan is het onderwijs in de hoofdvakken zo een*

zware taak voor de onderwijzers". 12)

Het verzoek tot ontheffing zal de Koningin niet eens bereiken, want er is onvoldoende aanleiding gevonden in de argumenten om tot ontheffing over te gaan.

Slechts een argument zou geldig kunnen zijn, namelijk als geen der onderwijzers een bevoegdheid "vrije orde-oefeningen der gymnastiek" zou bezitten. Omdat aan alle Wouwse scholen deze bevoegdheid aanwezig is, moeten de Wouwse scholen er uiteindelijk toch aan geloven en het vak invoeren. 13)

Overigens blijft het in 1892 weer tobben met de onderwijzerssalarissen. In 1890 had de raad besloten om de onderwijzerssalarissen te verlagen omdat er toch wel voldoende aanbod zou zijn, maar in 1891 komt men daarop al schoorvoetend terug. 14)

In 1892 is er geen houden meer aan. Het is een komen en gaan van onderwijskrachten, vooral in Heerle waar de oprichting van een bijzondere school gaande is. En de onderwijskrachten blijven vragen om salarisverhoging. Dan vertrekt meester Van de Lint, maar er dient zich geen enkele sollicitant aan. Eerder dit jaar was de onderwijzers nog een salarisverhoging geweigerd, maar nu wordt het jaarsalaris voor de vacature en tegelijk voor alle anderen vastgesteld op 500 gulden. 15)

Wederom meldt zich niemand. Erger nog, de burgemeester heeft vernomen dat ook Spinnewijn zal gaan vertrekken naar Hontenisse, waardoor een tweede vacature in Heerle dreigt te ontstaan. Tegen een jaarwedde van 700 gulden zal hij wellicht willen blijven, denkt de burgemeester. *"Tegen een mindere jaarwedde zullen zich toch geen nieuwe sollicitanten voordoen"*. 16)

Maar Spinnewijn blijft niet en dit plaatst het Wouwse gemeentebestuur voor grote problemen. Niet alleen wat betreft de opvolging, maar ook de verzoeken van de andere onderwijzers om salarisverhoging. De twee in Heerle nog overgebleven onderwijzers willen extra geld zien, omdat nog steeds niet voorzien is in de vacature "Van de Lint". Zolang dat niet het geval is, krijgen ze van de Wouwse raad een gratificatie van een tientje

N° 826/14

180. C. A. D.

Woon, den 19 November 1892.

In verband met Uw verzoek in dato 24 October H. heb.
ben wij de eer te berichten, dat de Raad in zijne heden ge.
houden vergadering besloten heeft, aan het gezamenlijk on.
derwijzend personeel der openbare school te Heerle een
gratificatie toekennen van tien gulden per maand,
integaan met primo December 1892 en tot op het tijd.
punt dat in de vacature van de Sint zal zijn voorzien.

Rangemeester en Wethouders
van Woon,

1 gelyk C. A. D. aangevuld.

De Secretaris,

1 gelyk C. A. D. aangevuld.

De Heeren H. H. Hasmans
en J. J. Vermaat

Heerle.

Het gezamenlijke onderwijzend personeel van de school in Heerle wordt een
gratificatie toegezegd van tien gulden met maand.

41

per maand. En alle "gewone" onderwijzers aan de openbare scholen, H.Plasmans en J.Vermaat te Heerle, L.Bellanger te Wouw en J.Loos te Wouwse Plantage mogen rekenen op een gratificatie van 25 gulden als ze in 1893 het hele jaar aan de school aan de scholen verbonden blijven en 50 gulden als ze dat ook in 1894 blijven. 17)

Dit alles onder het motto dat gepoogd moet worden de onderwijzers te behouden. Voor de vacature-Spinnewijn hebben zich inmiddels wel gegadigden gemeld. B.en W. maken een voordracht, waarop Nicolaas Willem Hille te Tilburg als eerste staat. Tweede is Pieter Buuron te Steenberghe geplaatst en derde kandidaat is Johannes Coremans uit Woensdrecht. 18)

Hoewel de burgemeester de schoolopziener nog met spoed advies vraagt, blijkt de poging overbodig geweest te zijn. Hille trekt zich terug en Buuron wordt met algemene stemmen benoemd. 19)

Deze houdt Heerle ook voor gezien en Coremans heeft alleen nog trek als hij garanties krijgt dat hij nimmer ontslagen wordt als een bijzondere school in Heerle van start gaat. Die garanties krijgt hij, zodat Coremans per 1 december aan de slag kan. 20)

Om de nood in Heerle nog wat te lenigen, er is immers nog steeds een onderwijzer te kort, wordt "de heer Van de Laerschot te Bergen op Zoom tegen eene beloning van f 35,=" benoemd tot "kweekeling aan de openbare school te Heerle". 21)

Intussen vinden ook enige verbouwingen aan de scholen plaats. Met name de Wouwse school wordt onder handen genomen, want van drie lokalen worden er vier gemaakt. Van de schoolopziener wil men graag de mening horen, om voor rijkssubsidie in aanmerking te komen. 22)

Timmerman G.van Merode wordt belast met de tekeningen en bestekken, maar van de geplande verbouwing in de paasvakantie komt niets terecht. Pas in juli worden de verschillende werken aanbesteed. F.C.van Dongen gaat voor f 259,72 de school verbouwen en 24 schoolbanken maken, de gangvloer van de onderwijzerswoning vernieuwen en twee schoorstenen plaatsen voor f 200,78. Ver-

der wordt het schilderwerk aan de gehele school en onderwijzerswoning in Wouw aanbesteed aan A.C. van Ravels voor 62 gulden, in Heerle aan J.G. Stols voor f 128,50 en in Wouwse Plantage aan J. Borghouts voor 50 gulden. 23)

En geheel conform de het jaar daarvoor met Roosendaal gemaakte afspraken wordt een deel der kosten verhaald op het Roosendaalse gemeentebestuur. 24)

De drenk op de Wouwse markt.

Al vele jaren discussieert de Wouwse gemeenteraad over het dempen dan wel uitbaggeren van de drenk op het marktplein. In 1891 leek een oplossing van deze netelige kwestie in zicht, toen de raad besloot eens te onderzoeken wat een zogenaamde "arthetische" put zou gaan kosten. 25)

In het eerste half jaar van 1892 is er nog steeds niets gebeurd, als de raad een brief wil bespreken van het college van brandmeesters, waarin gevraagd wordt de drenk schoon te maken of te baggeren. En hoewel burgemeester Daverveldt de brief, zijnde ongezegeld, terzijde legt, vormt dit geen belemmering voor de raad om toch maar door te praten over het netelige probleem. Er is, zegt de burgemeester, een briefwisseling geweest met de firma Broeckx-Smulders te Tilburg over de put, maar de definitieve opgave van de kosten is nog steeds niet binnen. Wel zijn er wat plannen voor tijdelijke maatregelen. Zo is het mogelijk om de bestaande drenk te verkleinen door middel van een beschoeiing. Verder zou een riool gemaakt moeten worden om het vuil water uit de Roosendaalsestraat een andere uitlozing te geven. Breedvoerig wordt vervolgens gesproken over de verschillende opties, variërend van handhaving van de huidige drenk met het aanbrengen van een ijzeren hek tot en met een artetische put in de drenk. Groot moet de verbazing geweest zijn, dat nog tijdens de discussie een telegram bezorgd wordt van de firma Broeckx-Smulders, dat als vermoedelijke kosten van een put bij het zuiver maken van de drenk 550

4

gulden en bij een verdieping ervan 700 gulden opgeeft. Toch mag zelfs dit telegram niet tot besluitvorming leiden. De raad had om een "definitieve" en niet om een "vermoedelijke" kostenopgave gevraagd. Zolang er nog geen zekerheid is over de put, moet er maar niet teveel geld aan uitgegeven worden is de redenering van wethouder Luijckx, waarop de raad besluit maar akkoord te gaan met de tijdelijke voorziening, 26), die een week later al, met tweede soort planken, aanbesteed wordt voor de somma van f 26,32 bij J.Vrients. 27)

Daarmee is de discussie nog niet ten einde, want in de volgende raadsvergadering doet wethouder Luijckx een verslag van een gesprek met Broeckx-Smulders. Deze wil nu een put leveren voor 500 gulden, onder aftrek van de door de gemeente reeds gemaakte kosten van 113 gulden, maar dan wel onder de voorwaarde dat de gemeente de arbeiders levert voor het uithalen van de bestaande put. De loonkosten mogen bovendien niet meer bedragen dan een gulden per arbeider per werkdag van 12 uur. En kennelijk leven er op dat moment al nieuwe gedachten over de plaats van de put, want als de put aan een der einden van het dorp geplaatst zou worden, dan gelden dezelfde condities, mits de gemeente de kosten op zich neemt van het vervoer van de goederen van en naar het station. Wethouder Luijckx geeft daarbij tevens in overweging de drenk te handhaven en een put te plaatsen aan het einde van de Bergschestraat. De raadsnotulen vermelden als conclusie "dat de leden het niet eens kunnen worden en omdat het voorstel niet geagendeerd is, dit aangehouden wordt tot de volgende vergadering". Wat overigens, desondanks, wethouder De Greef er niet van weerhoudt om aan het eind van de vergadering wederom het onderwerp ter sprake te brengen door voor te stellen een behoorlijk ijzeren hek om de drenk te plaatsen. Maar ook dat wordt uiteindelijk weer naar de volgende vergadering verwezen. 28)

Die vergadering vermeldt slechts één agendapunt: de drenk. En ook dan blijken de leden het niet eens te kunnen worden. Als de voorzitter een begroting overlegt van 1750 gulden voor het afmaken van de drenk,

1832/3.

181. C. A. D.
Waar, den 1 December 1832.
Wij hebben de eer te berichten, dat W in de heden
gehouden raadsvergadering met ingang van 1 Januari 1833,
met algemeene stemmen bij Eensend Met eerste onderwijzer
van de openbare lagere school te Heerle op de daaren over,
bonder jaarwede van 1700. Tevens waarborgt de Raad,
wanneer het aantal onderwijzers, volgens art 26 der onder.
wijzet van gezegde school gewordt, mocht worden over.
Schreden, nimmeth tot op heffing der bekking van eerste
onderwijzer te zullen overgaan, King gresplecting naar
elke andere school binnen der gemeente - doch niet behoud
van de rechte salaris - mocht wenschelyk of nooddeke.
lyk zijn.

Alth brecht of den benoeming door W wordt aangenomen.
ten wij per omgaande bevestiget.

Burgemeester & Wethouders
van Wier,

1834 C. A. D. overloet

De secretari,
1834 A. J. van der.

De Heer J. Coremans
onderwijzer

Woensdrecht.

Benoeming van J. Coremans tot eerste onderwijzer aan de openbare school in
Heerle.

inclusief beschoeiing, metselwerk en ijzeren afrastering, overlegt het raadslid J.B.Raaymakers een tegenbegroting van 1276 gulden voor het graven en afmaken van een nieuwe vijver inclusief artetische put, terwijl de heren Doggen en De Greef een put op het schoolplein aan de Bergschestraat willen, omdat daar water voor de brandspuiten het meest gewenst is. Ook nu wordt volgens de notulen weer "breedvoerig gesproken over de kosten voor het afmaken van de bestaande drenk, die te hoog geacht worden". En zo eindigt de discussie in 1892 zoals die begonnen was: men laat het afmaken van de drenk rusten en besluit een nieuwe put op het schoolplein te laten maken. 29)

Druk maakt de Wouwse gemeenteraad zich dit jaar ook over de wateroverlast op de landerijen van baron De Caters. Zo druk zelfs, dat een speciale commissie in het leven geroepen wordt, die het probleem zal gaan onderzoeken. Wie heeft in dezen gelijk, De Caters of burgemeester Daverveldt? De Caters heeft er bij de raad zijn beklag over gedaan, dat de hoge waterstand van De Zoom ertoe leidt dat zijn landerijen onder water lopen, wat volgens Daverveldt pertinent onjuist is, omdat via de waterstandskaart aangetoond kan worden dat de gronden in Wouwse Plantage zoveel hoger zijn gelegen dat er geen of slechts geringe schade kan zijn. Maar dat vindt raadslid Doggen weer een onjuiste voorstelling van zaken, want hij heeft vernomen dat de landerijen in Ouwervelden het hele jaar onder water staan door de in De Zoom aangebrachte stuwen en dat het turfsteken er achterwege moet blijven. 30)

In het voorjaar zal een speciale commissie de klachten grondig gaan onderzoeken, zo wordt besloten. Maar voor het zover is, herleeft de discussie als de burgemeester zich verweert tegen een artikel in "een der Bergsche Couranten als zou van gemeentewege een schrijven zijn gericht aan het Bergsche gemeentebestuur". Daverveldt zegt dat hij gemeente-architect Horsten gevraagd heeft de stuw in De Zoom 25 centimeter te laten zakken, zodat de waterstand geen overlast meer kan veroorzaken. Maar de Wouwse raadsleden blijven opponeren.

Kosteloore
renting

Bekendmaking.

Burgemeester en Wethouders der gemeente

Wouw maken, ingevolge art. 18 der wet van den 4 Decr.
ber 1892 (Staatsblad n° 134) bekend, dat op Dinsdag
den 19 April aarstaande, des voormiddags van 9-1
en des namiddags van 2-4 uren, de gelegenheid zal
zijn opengeseld tot kosteloore inzetting en keuring
van de ingerekenen, der Raadhuise derer gemeente.

Wouw, den 16 April 1892.
Burgemeester en Wethouders
van Wouw,

1892 C. A. Davenport.

De Secretaris.

1892 A. J. van Son.

Burgemeester Davenport maakt bekend dat kinderen kosteloos ingeënt kunnen worden.

Doggen heeft zelf een onderzoek ingesteld en gemerkt dat het water in het Papegat weliswaar met een meter gezakt is, maar nog altijd 65 centimeter hoog staat, en dan vooral in De Zeeper, waar de beste turf "groeit" en Luijckx heeft vernomen dat het water van De Zoom in de Blikloop staat. Reden temeer dus om zich in commissieverband van de toestand te gaan overtuigen. 31)

Diversen.

Van het nut van de aanleg van een "stoomtramweg" van Roosendaal via Wouw en Steenberg en naar Zierikzee is de gemeente Wouw wel doordrongen. Op zijn verzoek tot concessie krijgt T.Aukes uit Rotterdam als antwoord dat men het project levensvatbaar acht en hoopt op een spoedige realisatie, al willen de Wouwse vaders wel enkele voorwaarden en correcties aanbrengen. 32)

Het R.K.parochiebestuur van Heerle krijgt van B.en W. toestemming om de bijzondere begraafplaats met 2500 vierkante meter uit te breiden, 33) en raadslid J.B. Raaymakers mag vanaf zijn woning een kunstweg over een deel van het dorpsplein maken in aansluiting met de keiweg Wouw-Steenbergen. Bij de beraadslagingen daarover wordt overigens nog eens de wens uitgesproken ter verfraaiing van het dorpsplein de drenk te dempen. 34) P.Hermans tenslotte mag van B.en W. een slachterij beginnen in zijn bergplaats bij zijn woning aan de Nieuwstraat. Als voorwaarde vermeldt de vergunning dat bloed en slachtafval onmiddellijk zodanig moet worden verwijderd, dat geen gevaar of nadeel voor de volksgezondheid ontstaat en dat nieuwe voorwaarden gesteld zouden kunnen worden, als de bevindingen dit noodzakken. 35)

Wouw is weer "bij de oude tijd".

In het jaar 1892 keert de gemeente Wouw weer terug naar de "oude tijd". En dan letterlijk, want na in

4

twee raadsvergaderingen over het onderwerp gediscussieerd te hebben, wordt besloten met ingang van 21 november de klokken weer te regelen naar de "Amsterdamsche tijd". Raadslid Van Bavel komt de eer toe het initiatief daartoe genomen te hebben. En ook het schoolhoofd van Heerle bepleit de klokken te verzetten "met het oog op de vroeg invallende duisternis". De discussie gaat over de vraag of de tijd naar de spoor-tijd geregeld dient te worden, danwel Wouw zijn eigen weg kan bewandelen. De raad besluit uiteindelijk tot het laatste. 36)

Ook de Wouwse Plantage is vanaf 1892 "bij de tijd". De gemeenteraad honoreert het verzoek van het kerkbestuur om, nu de klok in de toren geplaatst is, ook een uurwerk aan te brengen. Drie offertes zijn binnengekomen, waarvan de prijs en voorwaarden van Joh. Snijers te Bergen op Zoom algemeen als het meest gunstig beschouwd wordt. Aan B. en W. wordt opgedragen de offer te nog eens met Snijers te bespreken en zo mogelijk tot plaatsing over te gaan. 37)

Een week later al verschijnt Snijers in de collegevergadering en voor 350 gulden kan hij het uurwerk gaan plaatsen. 38)

Het duurt dan nog tot oktober, voordat Snijers het uurwerk plaatst. Maar helaas, het uurwerk hapert en pastoor De Jong en het Wouwse college schrijven brieven naar Snijers, waarbij met name pastoor De Jong zich niet onbetuigd laat en de gevers van het uurwerk, de gemeente, wijst op de ondeugdelijkheid ervan. 39)

Volgens Snijers zou het uurwerk pas goed kunnen werken, als het in plaats van een zwakke tafel, waarop het rust, voorzien wordt van een kast en het lager geplaatst wordt. Daarop zijn B. en W. bereid de voorziening te treffen, mits "blijvende verbetering verwacht mag worden". 40)

Wat uiteindelijk ook gebeurd is, want nadien werkt het prima.

Aan de voorwaarde dat de nieuwe gemeente-arts een katholiek moet zijn, is uiteindelijk in 1891 tegemoet gekomen door de benoeming van dokter Van Aerssen. Het

Hondsdolheid.

Bekendmaking

De Burgemeester der gemeente Wouw;
Gelet op het bericht van zijn ambtgenoot der
naastgelegen gemeente Rosendaal in dato 16 dixer m^e 5 11;
Mede gelet op de bepalingen der wet van 5 juni
1875 (Stbl. nr. 110);

Beweelt, dat te rekenen van heden gedurende
vier maanden alle honden, die zich binnen wooningen
of vaartuigen - geene openbare middelen van vervoer
zijnde - in deze gemeente bevinden en niet binnen
den afgesloten erf aan een ketting liggen moe-
ten voorzien zijn van een muilkorf volgens mo-
del door den Minister van Binnenlandsche Za-
ken vastgesteld en ter Secretarie alhier voor een
ieder ter berichtiging voorhanden.

Wouw, den 17 October 1892.
De Burgemeester voornoemd,
Jus C. A. Dammels.

Wouwse kerkbestuur werd daarbij ingeschakeld in die zin dat het gemeentebestuur graag een voordelige huur van de dokterswoning zou zien. In de raadsvergadering van 9 januari wordt het pleit ten nadele van de gemeente beslecht. Het kerkbestuur laat weten dat het contract gehandhaafd blijft en dat men eerst per 1 januari 1894 een nieuwe overeenkomst aan wil gaan met de bedongen huurprijs als basis. 41)

In de eerste raadsvergadering van 1892 komt ook de benoeming van de nieuwe gemeente-ontvanger aan de orde. Wat merkwaardige taferelen moeten zich rond die benoeming afgespeeld hebben. De plaatsvervangend ontvanger, J.Damen, is kandidaat. Maar ook gemeentesecretaris A.J.van Son heeft zich aangemeld, waarschijnlijk om reden dat het salaris van de ontvanger met bijbaantjes heel aantrekkelijk is. Als de benoeming aan de orde komt vindt de burgemeester dat de benoeming maar aangehouden moet worden: vanwege "de vele ziektegevallen onder de raadsleden, acht de voorzitter het thans niet raadzaam in de vacature definitief te voorzien", waarop Damen tot tijdelijk ontvanger voor ten hoogste een maand benoemd wordt. 42)

Als B. en W. vervolgens een voordracht maken, komt Van Son niet daarop voor. De notulen melden dat "met twee stemmen" besloten wordt de kandidaten in alfabetische volgorde te plaatsen, G.de Bie en J.Damen. 43)

Toch is Van Son in de daaropvolgende raadsvergadering weer wel kandidaat. De Bie komt niet meer in het verhaal voor, de achtentwintigjarige Damen haalt het nipt met zes stemmen tegen vijf voor Van Son. 44)

In diezelfde vergadering doet zich het probleem voor dat de nieuwe ontvanger een borgtocht gevraagd zal moeten worden van 4000 gulden vanwege het vele geld dat soms in kas is. Een ander probleem vormt de brandkast, waarvan de afsluiting niet voldoende waarborgen biedt. De keuze is verkoop van de brandkast en aanschaf van een nieuwe, danwel de brandkast met drie verschillend werkende sloten te herstellen. De keuze wordt ontlopen en op de lange baan geschoven. Want hoewel een onderzoek ingesteld zou worden naar de

4

kosten van de voorziening wordt hierover niets meer vernomen.

De komst, beter gezegd het lange uitblijven van de komst, van de nieuwe gemeente-arts heeft overigens nog voor een financieel meevallertje gezorgd. De lagere uitgaven worden gebruikt om de hogere kosten te dekken, die ontstaan zijn door verschillende branden in het afgelopen jaar, de strenge winter, de duurte van de steenkolen en het 's nachts laten branden van een aantal straatlantaarns vanwege de vele nachtelijke diefstallen. 45)

De sociale solidariteit staat bij het Wouwse gemeentebestuur nog steeds niet hoog in het vaandel. In eerdere jaren kon al genoteerd worden dat Wouw niet erg gul was met sociale uitgaven en anno 1892 blijkt, dat men aan werkverschaffing geen boodschap heeft. Aan G.S. wordt namelijk een brief geschreven, luidende: *"Vanwege de gemeente wordt geen werkverschaffing als middel ter leniging van de armoede aangewend, worden geen inrichtingen onderhouden waar behoeftigen te werk gesteld worden en in de gemeente bestaat geen vereniging tot werkverschaffing."* 46)

Aan het verzoek van het Centraal Bestuur van het Algemeen Nederlandsch Werklieden Verbond te Amsterdam om bij aanbesteding van openbare werken aan de werklieden een minimumloon en een maximum werktijd te verzekeren heeft Wouw ook al geen boodschap. De notulen vermelden slechts dat het verzoek voor kennisgeving is aangenomen. 47)

Degenen die echt in de problemen raken, kunnen een beroep doen op het armenbestuur, maar dat blijkt al jaren niet meer volgens de reglementen te functioneren. Het bestuur moet uit vijf leden bestaan, van wie jaarlijks een lid aftreedt. Maar de burgemeester constateert dat dit reglement al jaren niet meer gevolgd wordt: B.en W. doen het gewoon zelf. Daverveldt vraagt de raad een paar maal eens na te denken over de bestuursplaatsen, maar dat nadenken heeft weinig effect. Uiteindelijk werden de burgemeester, beide wethouders en gemeentesecretaris Van Son benoemd, waardoor er nog

N. 209/13.

Wouw, den 10 September 1913.
Van tijd tot tijd worden alhier aan het station
den de Maatschappij tot Exploitatie van Scheepvaart.
wegen wagons met most (beer) aangevoerd, afkomstig
uit de Hollandische steden.

Deze most wordt in den loop van den dag even aan-
komst op karren overgeladen en vervoerd tot de
bierwonen in de nabijheid van het Station een onder-
gelijken stand.

Ik heb de eer Wel Eer. beklief te verzoeken, mij
te willen melden op, met het oog op het dreigend
gevaar der cholera, het wenschelijk den komst te
verbieden en welke maatregelen daartegen genomen
kunnen worden. Wellicht zullen binnentijd mij meer,
deze wagons worden aangevoerd.

Den H. en Inspecteur van het Generaal. De Koningin van Wou-
staatsverricht van Zeeland, West-Brabant. 1 gelyk C. A. D. overnemen
te G. Nedda.

Brief aan de inspecteur voor Geneeskundig Staatstoezicht voor Zeeland en West-
Brabant over aanvoer van beer op het Wouwse Station

niets verandert en er dus blijkbaar nog steeds niet aan de reglementen voldaan wordt. 48)

Voor de botermarkt ten raadhuize op woensdagochtend bestaat overigens al helemaal geen reglement. "Kopers en verkopers bepalen onderling de prijs", schrijven B.en W. aan het college van G.S. 49)

Lastige klanten.

In koopman P.Vrients, die ook in eerdere jaren al in de processen verbaal voorkwam, heeft het drie man sterke korps van Wouwse veldwachters een lastige klant. In 1892 is het aan het begin van het jaar al raak. Op 2 januari wordt proces verbaal opgemaakt wegens dronkenschap, rustverstoring, belediging en mishandeling van veldwachter Gommeren bij het verzet tegen arrestatie. Aan de Officier van Justitie

schrijft Daverveldt dat de dan 46-jarige Vrients *"scheldt daar waar geen politie is en als hij de politie ziet, dan trekt hij zich terug in zijn woning, vanwaar hij dezelfde lasteringen weer uitbraakt"*. 50)

Als in mei weer twee processen-verbaal opgemaakt worden schrijft de burgemeester dat *"het onnodig is aan eerdere brieven nog iets toe te voegen. Zijn gedrag is eerder erger dan beter geworden."* 51)

Aan de Officier van Justitie te Zwolle schrijft Daverveldt weinig roemend over oud-inwoner Timmermans: *"Johannes Timmermans oefende voor eigen rekening in deze gemeente het beroep van huisschilder uit. Later aan den drank verslaafd ging zijne zaak teniet en leidde hij daarna een zwervend leven. Zonder dat zou hij een welgestelden geacht burger dezer gemeente zijn geweest, want algemeen roemde men zijne vakkennis, hetgeen hem dan ook steeds overvloed van werk bezorgde"*. 52)

Fransiscus Mosmans daarentegen is, voor zover Daverveldt weet, geheel vrij van sterke drank. Hij heeft een flink voorkomen, is beleefd, en uit zeer brave ouders geboren, en daarom ook *"zeer geschikt voor de functie van veldwachter"* te Rheden. 53)

En wee degene, die zich aan andermans eigendommen vergrijpt. Over Theodorus Verbeek is de burgemeester in Wouw niets nadeligs bekend, maar wel dat hij kort na zijn vertrek in Rotterdam vee uit een wei gestolen heeft, waarvoor hij een jaar gevangenisstraf uitgezetten heeft. 54)

En tenslotte wordt de burgemeester nog betrokken bij een familieruzie. De in Wouw gestationeerde rijksambtenaar Wakkers heeft altijd vredig samengewoond met zijn stiefvader C.Vogel, totdat Wakkers trouwde. Plotse-ling werd Vogel inwoning ontzegd, waarbij laatstge- noemde zegt gedwongen te zijn afstand te doen van de inboedel. Hij doet en passant ook een boekje over Wakkers open. Die zou zich schuldig gemaakt hebben aan het frauduleus invoeren van kleding uit België en aan het omkopen van zoutsmokkelaars. Dit behoort bij de civiele rechter, meent Daverveldt. In een brief aan de Commissaris der koningin schrijft hij: "*Als hoofd der politie kan ik mij er niet in mengen*". 55)

In 1892 doen zich drie noemenswaardige branden voor. De arbeiderswoning van Petrus van Geel brandt met schuurtje tot de grond toe af. Alleen een koe, een kalf en een geit zijn gered. Bij de brand in de woning van Adrianus Jongenelen en Adriana van Hees blijft niet meer over dan een varken en een legerkist. En bij de brand bij Cornelis Jaspers in de Kleine Spelle- straat wordt zelfs het vee niet gespaard. Alleen het bed en een klok kunnen gered worden en tot het ver- brande behoort onder andere "*een varken, ongeveer 20 hl.aardappelen en circa 100 gulden aan bankpapier en specie, welke Jaspers onlangs uit een erfenisje ge- trokken had*". 56)

Dussen, december 1991.

Henk Hellegers.

BRONNEN:

- Notulen raadsvergaderingen 1892 (NR).
- Notulen vergaderingen B.en W.1892 (NBW).
- Correspondentieregister B.en W.1892 (CBW).
- Correspondentieregister burgemeester 1892 (CB).
- Publicatieregister burgemeester 1892 (PB).

N: 2132/13

Onderwerp
Fiscalie

Wouw, den 20 Nov. 1892.

Sedert eenigen tijd worden van wege Mr. Maat. schappij aan het station alhier wagens met beer aan- gevoerd, waarvan het lossen geschiedt in de onmiddellijke nabijheid van woningen, hetgeen tot gegronde klachten harer bewoners heeft aanleiding gegeven.

Het alleen is hierbij den hinderlijken stank op het oog, maar ook wel degelijk het nadeel, dat voortv- olgelyk aan de gezondheid der inwonende wordt bereikend.

Is dit reeds in zware tyden het geval, nog val men te hoope, daarop. Want, nu de cholera in ons land en ook in deze provincie heerscht, te worden gelot.

Onder verwijzing, zoo noodig, naar de laatste alinea van art. 8 der wet van 4 December 1872 (Staatsblad n: 124) heb ik de eer U te beklagen te verzoeken om andere of voldoende afstand van woningen ge- liegen plaats tot lossing van beer aan te wijzen en zoo mogelijk te bepalen, dat de lossing alleen by nacht geschieden kan.

Vangenaam zal het mij zijn, binnen enkele dagen te mogen vernemen, in hoeverre aan deren wensc hier al- lerdig zal worden gegeven.

De H. E. w. Generaal De Burgemeester van Wouw,
der o. g. tot. E. v. S. te Utrecht. 1892 C. A. D. a. v. d. W.

NOTEN:

1. CB 21-9.
2. NR 5-9.
3. NR 12-9.
4. PB 11-9.
5. CB 6-12.
6. CBW 7-9.
7. CB 10-9.
8. CB 10-11.
9. NR 1-12.
10. CBW 22-7.
11. NBW 16-7.
12. NR 27-8.
13. NR 22-10.
14. Zie hiervoor "De Wouwse gemeenteraad anno 1891" in De Vierschaer 2-'91.
15. NR 27-8.
16. NR 22-10.
17. NR 19-11.
18. NBW 12-11.
19. NR 19-11.
20. NR 1-12.
21. NBW 17-12.
22. CBW 14-3.
23. NBW 14-7.
24. CBW 6-7.
25. Zie hiervoor "De Wouwse gemeenteraad anno 1891" in De Vierschaer 2-'91.
26. NR 7-5.
27. NBW 14-5.
28. NR 30-7.
29. NR 6-8.
30. NR 22-10.
31. NR 19-11.
32. CBW 25-10.
33. CBW 7-11.
34. NR 2-4.
35. NBW 12-11.
36. NR 27-8 en 19-11.
37. NR 2-4.
38. NBW 9-4.
39. De realisering van klok en uurwerk zijn uitvoerig beschreven in "Ste Gertrudis in het woud", pag.104 en 105.
40. CBW 14-11.
41. NR 9-1.

-
42. NR 9-1.
 43. NBW 14-2.
 44. NR 20-2.
 45. NR 9-1.
 46. CBW 6-7.
 47. NR 30-7.
 48. NR 27-8.
 49. CBW 12-12.
 50. CB 2-1.
 51. CB 16-5.
 52. CB 30-8.
 53. CB 6-12.
 54. CB 15-11.
 55. CB 16-8.
 56. CB 5-4, 19-6 en 16-9.

Kerkhof slikken

Wilderisje en